SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 4
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

BOSHLANG‘ICH SINF TARBIYA DARSLARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISH.

Abdumanapova Sanobar Muhidin qizi

Toshkent xalqaro Kimyo Universiteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi magistrati

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Tarbiya darslarida ijodiy muhit yaratish, interaktiv metodlardan foydalanish, muammoli vaziyatlar, hamkorlikka asoslangan yondashuvlar hamda zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning kreativ salohiyatini oshirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, kreativlikni rivojlantirishning o‘quvchilarning shaxsiy kamoloti, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligiga ta’siri ochib berilgan.

Kalit so‘zlar

kreativlik, boshlang‘ich ta’lim, tarbiya darslari, ijodiy fikrlash, innovatsion metodlar, pedagogik texnologiya, o‘quvchi faolligi, mustaqil fikrlash, ijodiy muhit, shaxsiy rivojlanish.

Аннотация

В данной статье освещены педагогические и психологические основы развития креативности на уроках воспитания в начальных классах. Проанализированы вопросы повышения творческого потенциала учащихся посредством создания творческой среды, использования интерактивных методов, проблемных ситуаций, сотрудничества и современных технологий. Также раскрыто влияние развития креативности на личностное становление, самостоятельное мышление и социальную активность учащихся.

Ключевые слова

креативность, начальное образование, уроки воспитания, творческое мышление, инновационные методы, педагогическая технология, активность учащихся, самостоятельное мышление, творческая среда, личностное развитие.

Abstract

This article highlights the pedagogical and psychological foundations of developing creativity in primary school moral education classes. The issues of increasing students’ creative potential through creating a creative environment, using interactive methods, problem-based situations, collaborative approaches, and modern technologies are

analyzed. The impact of creativity development on students' personal growth, independent thinking, and social activity is also revealed.
Keywords
creativity, primary education, moral education classes, creative thinking, innovative methods, pedagogical technology, student activity, independent thinking, creative environment, personal development.

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va yangicha qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir. Jamiyatning jadal rivojlanishi, axborot oqimining ortib borishi hamda zamonaviy kasblarning yangilanib borishi natijasida an'anaviy bilim berish bilan cheklanib qolish yetarli bo'lmay qoldi. Endilikda ta'lim jarayonida o'quvchini faqat tayyor bilimlarni egallovchi shaxs sifatida emas, balki yangilik yarata oladigan, muammolarga noodatiy yechim topa oladigan va o'z salohiyatini erkin namoyon eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalash zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan kreativlikni rivojlantirish masalasi, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida alohida ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinf – bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim davrlardan biridir. Aynan ushbu bosqichda o'quvchilarning dunyoqarashi, qiziqishlari, axloqiy qarashlari, muloqot madaniyati va ijodiy fikrlash asoslari shakllanadi. Shu sababli boshlang'ich sinf tarbiya darslari nafaqat ma'naviy-axloqiy tarbiya berish, balki o'quvchilarning kreativ salohiyatini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyatlarga ega. Tarbiya darslarida bolalarning tasavvur doirasini kengaytirish, mustaqil fikr bildirishga o'rgatish, hayotiy vaziyatlarga ijodiy yondashishni shakllantirish orqali ularning shaxsiy faolligini oshirish mumkin.

"Kreativlik" tushunchasi lotincha *create* – yaratmoq so'zidan kelib chiqqan bo'lib, yangilik yaratishga moyillik, noodatiy fikrlash, mavjud muammolarga yangi yechim topish qobiliyatini anglatadi. Pedagogik nuqtai nazardan kreativlik o'quvchining tasavvuri, qiziqishi, mustaqilligi va erkin fikrlash qobiliyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Kreativ o'quvchi berilgan topshiriqni oddiy tarzda emas, balki o'ziga xos usulda bajarishga intiladi, savollar beradi, yangi g'oyalarni ilgari suradi hamda o'z fikrini himoya qila oladi. Bunday sifatlarni shakllantirish esa boshlang'ich sinf tarbiya

darslarining mazmuniga bevosita bog‘liqdir. Tarbiya darslari boshqa fanlardan farqli ravishda o‘quvchilarning ichki dunyosiga, qadriyatlariga, xulq-atvoriga va ijtimoiy munosabatlariga ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur darslarda turli mavzularni sahnalashtirish, rolli o‘yinlar, muammoli vaziyatlar, guruhli topshiriqlar, bahs-munozaralar va ijodiy loyihalardan foydalanish orqali o‘quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish mumkin. Masalan, “Yaxshilik nima?”, “Tabiatni qanday asraymiz?”, “Kelajakdagi maktab qanday bo‘ladi?” kabi mavzular asosida tashkil etilgan erkin fikrlash mashg‘ulotlari bolalarni o‘ylashga, tasavvur qilishga va yangi g‘oyalar topishga undaydi.

Bugungi ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ham kreativlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, vizual materiallar, didaktik o‘yinlar va loyiha asosidagi yondashuvlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining darsga qiziqishini oshiradi. Bunday yondashuv natijasida o‘quvchi dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi, mustaqil fikrlaydi va o‘z g‘oyalarini erkin ifoda etadi. Ayniqsa, tarbiya darslarida bunday metodlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning nafaqat ijodkorligini, balki hamkorlik, muloqot va muammo yechish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining pedagogik mahorati ham kreativlikni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘qituvchi darsni qanchalik qiziqarli tashkil etsa, o‘quvchilarga erkin fikr bildirish imkonini yaratsa, ularning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlasa, kreativ muhit shunchalik samarali shakllanadi. Demak, boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirish o‘quvchining individual salohiyatini yuzaga chiqarish, uni kelajak hayotga tayyorlash va barkamol shaxs sifatida tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari, samarali usullari hamda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati ilmiy tahlil etiladi.

Boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirish bugungi ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning tafakkuri, dunyoqarashi, qiziqishlari va shaxsiy fazilatlari shakllanadi. Tarbiya darslari esa o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasi bilan bir qatorda, ularning mustaqil fikrlash, muammoga yechim topish va yangilik yaratishga

bo‘lgan intilishini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega. Shu sababli tarbiya darslarida ijodiy fikrlashni rag‘batlantiruvchi muhit yaratish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish avvalo o‘quv muhitining qanday tashkil etilganiga bog‘liqdir. Agar sinfda o‘quvchilar o‘z fikrini erkin bayon qila olsa, savol berishdan cho‘chimasa, turli g‘oyalarni ilgari surishga undalsa, bunday muhit kreativlikni rivojlantirish uchun qulay zamin yaratadi. O‘qituvchining asosiy vazifasi o‘quvchini faqat tayyor bilimlarni qabul qiluvchi emas, balki faol izlanadigan, o‘ylaydigan va yangilik yarata oladigan shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Erkin va do‘stona muhitda ta’lim olgan o‘quvchi o‘z imkoniyatlarini namoyon etishga intiladi, tashabbus ko‘rsatadi va yangi g‘oyalarni ilgari suradi.

Kreativlik o‘quvchining mavjud bilim va tajribalarni yangicha tarzda qo‘llashi, muammolarga noodatiy yondashuvi hamda mustaqil qaror qabul qila olishida namoyon bo‘ladi. Shu bois tarbiya darslarida muammoli vaziyatlardan foydalanish samarali usullardan biri sanaladi. O‘quvchilarga hayotiy misollar asosida savollar berish, turli vaziyatlardan chiqish yo‘llarini topishni taklif etish ularning fikrlash faolligini oshiradi. Masalan, “Agar tabiat ifloslansa nima bo‘ladi?”, “Do‘sting bilan kelisha olmasang qanday yo‘l tutasan?”, “Maktabni yanada chiroyli qilish uchun nima qilarding?” kabi savollar o‘quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashiga turtki beradi.

Boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida fanlararo integratsiyadan foydalanish ham kreativlikni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. San’at, musiqa, adabiyot, tabiatshunoslik va boshqa fanlar bilan bog‘langan topshiriqlar o‘quvchilarning tasavvur doirasini kengaytiradi. Masalan, mehr-oqibat mavzusida rasm chizish, tabiatni asrash bo‘yicha she’r tuzish, odob-axloq haqida sahna ko‘rinishlari tayyorlash yoki musiqa orqali ezgulik g‘oyalarini ifodalash o‘quvchilarni ijodiy faoliyatga undaydi. Bunday yondashuv orqali bolalar nafaqat yangi bilim oladilar, balki o‘z fikr va hissiyotlarini turli usullarda ifodalashni ham o‘rganadilar. Jamoaviy faoliyat va hamkorlikka asoslangan metodlar ham kreativlikni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Guruhlarda ishlash jarayonida o‘quvchilar bir-birining fikrini tinglaydi, o‘z g‘oyalarini baham ko‘radi, umumiy qarorga kelishga harakat qiladi. Bu esa ularda muloqot madaniyati, hamkorlik,

mas’uliyat va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, tarbiya darslarida rolli o‘yinlar, sahnalashtirish, kichik loyihalar va bahs-munozaralardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshiradi hamda ijodiy tafakkurini mustahkamlaydi.

Kreativlikni rivojlantirishda xatolarga munosabat ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchi xato qilishdan qo‘rqadigan muhitda erkin fikr bildira olmaydi. Shu sababli o‘qituvchi xatoni jazolash vositasi sifatida emas, balki o‘rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida talqin qilishi zarur. O‘quvchilarga muvaffaqiyatsizlikdan qo‘rqmaslik, har bir urinish tajriba ekanini tushuntirish ularning ichki ishonchini oshiradi. Bunday yondashuv natijasida bolalar yangi g‘oyalarni ilgari surishdan tortinmaydi va mustaqil izlanishga odatlanadi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirishning samarali yo‘llaridan biridir. Multimedia taqdimotlari, interaktiv o‘yinlar, animatsiyalar, elektron resurslar va raqamli platformalar darslarni qiziqarli va ta’sirchan qiladi. Masalan, ekologiya mavzusida videorolik tayyorlash, odob-axloq qoidalari bo‘yicha slaydlar yaratish yoki onlayn viktorinalarda qatnashish o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi. Texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning diqqatini jalb etadi, ularni faol qatnashishga undaydi va yangi ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Bu jarayonda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari ham alohida o‘rin tutadi. Kreativ o‘qituvchi darsni qiziqarli tashkil eta oladi, o‘quvchilarni ilhomlantiradi, turli metodlardan samarali foydalanadi va yangilikka intiladi. U o‘quvchilarning har bir fikrini qadrlaydi, ularga ishonch bildiradi hamda tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlaydi. O‘qituvchi qanchalik ijodkor bo‘lsa, o‘quvchilarda ham shunchalik kreativlik rivojlanadi. Shu sababli pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish, innovatsion texnologiyalarni egallashi va zamonaviy metodlarni qo‘llashi dolzarb vazifa hisoblanadi. Tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirishning afzalliklari ko‘p qirrali hisoblanadi. Avvalo, o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortadi, ular o‘z fikrini erkin ifoda etishga odatlanadi. Shuningdek, muammolarni mustaqil hal qilish, yangicha qaror qabul qilish, jamoada ishlash va liderlik ko‘nikmalari shakllanadi. Kreativ fikrlashga ega bo‘lgan o‘quvchi kelajakda turli hayotiy vaziyatlarga moslasha oladi, innovatsion g‘oyalarga ochiq bo‘ladi va jamiyat rivojiga faol hissa qo‘sha oladi.

Shunday qilib, boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim omildir. Ijodiy muhit yaratish, muammoli vaziyatlardan foydalanish, hamkorlik metodlarini qo‘llash, texnologiyalarni integratsiya qilish hamda o‘qituvchining ijodiy yondashuvi orqali o‘quvchilarning kreativ salohiyatini muvaffaqiyatli rivojlantirish mumkin.

Boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirish jarayoni uzluksiz va tizimli ravishda olib borilgandagina yuqori natija beradi. Kreativlik bir martalik topshiriq yoki alohida mashg‘ulot orqali emas, balki muntazam tashkil etilgan pedagogik faoliyat natijasida shakllanadi. Shu bois har bir tarbiya darsida o‘quvchilarning tasavvurini boyituvchi, ularni o‘ylashga undovchi va mustaqil qaror qabul qilishga yo‘naltiruvchi topshiriqlarga alohida e’tibor qaratish zarur. Bunday yondashuv o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi hamda bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishiga yordam beradi.

Kreativlikni rivojlantirishda milliy qadriyatlar va xalq pedagogikasidan foydalanish ham samarali natijalar beradi. Tarbiya darslarida maqollar, ertaklar, rivoyatlar, milliy o‘yinlar va urf-odatlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning tafakkurini boyitadi. Masalan, xalq ertaklari qahramonlari faoliyatini tahlil qilish, voqealarga yangi yakun topish, maqollar mazmunini hayotiy misollar bilan izohlash yoki milliy bayramlarga bag‘ishlangan ijodiy loyihalar tayyorlash bolalarda yangicha fikrlash va tasavvur qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bunday mashg‘ulotlar yosh avlod qalbida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini ham mustahkamlaydi. Tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirishning yana bir muhim yo‘nalishi – refleksiya jarayonini tashkil etishdir. Refleksiya o‘quvchilarning o‘z faoliyatini tahlil qilishi, o‘z fikriga baho berishi va kelgusidagi faoliyatini rejalashtirishiga xizmat qiladi. Dars yakunida “Bugun nimalarni o‘rgandim?”, “Qaysi topshiriq menga qiziq bo‘ldi?”, “Yana qanday g‘oya taklif qilgan bo‘lardim?” kabi savollar orqali o‘quvchilar o‘z fikrlarini ifoda etishga o‘rganadilar. Bu esa ularda tanqidiy va ijodiy tafakkurning uyg‘un rivojlanishiga zamin yaratadi.

Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish ham kreativlikni rivojlantirishda muhim omillardan biridir. Agar oilada bolaning qiziqishlari qo‘llab-

quvvatlansa, mustaqil fikr bildirishiga imkon berilsa va ijodiy faoliyatiga rag‘bat berilsa, maktabdagi ta’lim samarasi yanada ortadi. Ota-onalarni tarbiya darslariga oid loyihalar, ko‘rgazmalar, ijodiy tanlovlar va tadbirlarga jalb etish orqali o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonch kuchayadi hamda ijodiy salohiyati yanada namoyon bo‘ladi.

Kelajak ta’limi bugungi o‘quvchilarning kreativ salohiyatiga bog‘liq ekan, boshlang‘ich sinf tarbiya darslarida bu yo‘nalishga alohida e’tibor qaratish zarur. Kreativ fikrlaydigan, tashabbuskor va mustaqil qaror qabul qila oladigan yosh avlodni tarbiyalash orqali jamiyatning intellektual va ma’naviy salohiyatini yuksaltirish mumkin. Demak, tarbiya darslarida kreativlikni rivojlantirish nafaqat ta’lim sifatini oshirish, balki barkamol avlodni voyaga yetkazishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida» gi Qonuni. // Barkamol avlod – O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T. Sharq. 1997

2. Mavlanova R.A, Raxmonqulova N.X.”Boshlang‘ich ta’limda pedagogika, innovatsiya, integratsiya.” T., 2013.

3. Mavlanova R.A, Raxmonqulova N.X.”Boshlang‘ich ta’limda innovatsiya”.T.,TDPU 2007-y

4. Prabhu, V., Sutton, C. D., & Sauser, W. I. (2011). Investigating the Relationship Betweyen Creativity and Innovation. Journal of Engineyering and Technology Management, 28(1- 2), 1-18.

5. Feldman, D. H., & Matjasko, J. L. (2012). The Development of Creativity in Childhood. Developmental Reviyew, 32(2), 113-145..

6. Paulus, P. B., & Nijstad, B. A. (2003). Group Creativity: Innovation Through Collaboration. Oxford University Press.